

Kulturális diplomácia napjainkban

Mészáros-Grünceisz Zsuzsanna **Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzat, Győr**

1. Bevezetés

Dolgozatomban bemutatom a külügyi igazgatás kialakulását, ismertetem a rendszerváltozás utáni időszak főbb stratégiai irányvonalait, majd összegzem a kulturális diplomáciára vonatkozó miniszteri iránymutatásokat, stratégiai elképzeléseket, végül röviden felvázolom a kulturális intézetek kialakulását és a jelenlegi, a Külgazdasági és Külügyminisztériumba betagozódott helyüket.

2. A külügyi struktúra

Ahhoz, hogy megértsük a kulturális diplomácia jelen helyzetét, ismernünk kell a külügyi igazgatásban elfoglalt helyét, a külügyminiszteri stratégiák alakulását, de mindezek előtt célszerű röviden áttekintenünk a külügyi igazgatás kialakulását a legújabb, hozzáférhető összefoglalóval, Bába István: A magyar külügyi igazgatás alapjai című könyve ide vonatkozó részei alapján.

2.1. A külügyi igazgatás kialakulása

Ebben a fejezetben a külügyi igazgatás kialakulását tekintjük át a diplomáciatörténet kezdetétől a rendszerváltozásig, a fent említett tanulmánykötet „A külügyi igazgatás története és egyes meghatározó modelljei” című alfejezete alapján (Halász–Tóth 2016: 29–46).

Kezdetben, a világi és egyházi uralkodók többnyire maguk, esetleg tanácsadóikon keresztül intézték országuk külügyeit, amely sokáig a háború és a békekötés, valamint a kereskedelem ügyét jelentette. A középkori Magyar Királyságban az uralkodó kiterjedt követküldési gyakorlatot folytatott. Királyi követként általában az egyházi rend és a világi nemesség méltónak gondolt képviselőit küldte ad hoc módon az egyes királyi vagy fejedelmi udvarokba, akik néha több évig is kiküldetési helyükön maradhattak. Ez azonban még nem jelentette állandó képviselők tartós kialakulását, hiszen posztján legtöbbször nem követte hasonló rangú tisztviselő.

Az első, az ad hoc misszióknál „tartósabb” követséget Luxemburgi Zsigmond magyar és cseh király hozta létre Észak-Itáliában a milánói Sforzák udvarában, 1425 körül. A követküldés és -fogadás ezt követően is általános volt a magyar királyi udvarban.

A mohácsi csata után a teljes magyar állami szuverenitás hosszú időre elveszett és emiatt Magyarországon csak megkésve alakulhatott ki a modern értelemben vett külügyi igazgatás. Fontos látni, hogy a Habsburgok, mint magyar királyok uralkodtak az országban, a külpolitika intézésének joga pedig mindig az uralkodó személyéhez kötődött. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy az ország külügyeit Bécsben intézték. Az Erdélyi Fejedelemség viszont részben önálló külpolitikát folytatott ezekben az évszázadokban, s így letéteményese lett a későbbi magyar külpolitikának.

Az önálló, formalizált külpolitika és az önálló külügyi apparátus kiépítéséhez Magyarország a két szabadságharc idején került a legközelebb, amikor II. Rákóczi Ferenc néhány külföldi udvarnál kísérelt meg saját képviselőt létesíteni. A Rákóczi-szabadságharcot követően a III. Károly király által jóváhagyott törvény értelmében „a Magyarországot illető dolgokban s ügyekben a követségeknél az országglakókat alkalmazzák” (Halász–Tóth 2016: 32). Mária Terézia ezt a rendelkezést megerősítette, de II. József császár visszavonta.

A külügyi szolgálat kiépítésének következő lépésére az 1848-49-es polgári forradalom és szabadságharc idején került sor. A magyar szabadságharc külügyi mozgásterét nagyban befolyásolta, hogy a meghatározó európai fővárosokban a bécsi külügyet tekintették partnernek, hiszen az képviselte a nagy közép-európai államalakulat szuverén uralkodóját.

Ugyanakkor a magyar nemzeti liberális tábor olyan elkötelezett, szakmailag és nyelvi felkészült tagjai igyekeztek képviselni az országot, mint Teleki László, Pulszky Ferenc, Szalay László vagy valamivel később gróf Andrássy Gyula.

Az önálló magyar külügyminisztérium létrehozásának ötlete már 1848. július 25-én felmerült, a függetlenség kikiáltásáig azonban nem történt jelentős változás. Az 1849. április 16-i Nemzetgyűlés Magyarországot független államként kiáltotta ki, a megalakuló új kormány külügyminisztere pedig Batthyány Kázmér lett. A magyar külpolitikának ebben az időben egyértelműen aktuálpolitikai jelentősége volt, mely a magyar szabadság ügyének győzelemre segítésére irányult.

Az első világháború után kialakuló, önálló magyar külügyi igazgatás alapjait az 1918. december 13-án megalkotott néptörvény képezte. A kommunista diktatúra, majd az azt követő tisztogatás miatt azonban a tartós magyar külügyi szolgálat kiépítése csak 1919 őszén kezdődött el. A sok átszervezés és reform ellenére a két világháború közötti magyar királyi külügyminisztérium alapelemei meglehetősen stabilan tartották magukat. A külügyi szolgálat arculatának formálásában pedig több politikus, miniszterelnök és külügyminiszter is meghatározó szerepet játszott, különösen Bethlen István miniszterelnök és Teleki Pál miniszterelnök, külügyminiszter.

A magyar történelem következő hosszú időszakában, a Horthy-korszakban a rendszer központi elemét a parlament alkotta. Az itt működő külügyi bizottság feladata lett volna a külpolitikai irányvonal megvalósítása, ugyanakkor az igazán fontos és érzékeny külpolitikai kérdésekben mindig a kormányzó hozott konkrét döntéseket.

A magyar államfejlődés következő szakasza a második világháború után kezdődött. Ezt az időszakot azonban beárnyékolta a katonai vereség és a külföldi katonai jelenlét következményei. A szovjet hadsereg és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB) jelenléte a gyakorlatban és formálisan is meghatározta az ország kül- és belpolitikai mozgásterét. A kormány egyik legfontosabb külpolitikai feladata a győztesekkel megkötendő magyar fegyverszünet és később a végleges békemegállapodás előkészítése volt.

1950–1951 között jelentősen átalakult a minisztérium belső szerkezete. Ekkor már tükröződött a szovjet modell és az új körülmények hatása: továbbra is a Szovjetunió volt a magyar külpolitikai orientáció legfontosabb hivatkozási alapja, jóllehet a politikai vezetés egy része az 1970-es évektől fokozatosan igyekezett kiszélesíteni külpolitikai mozgásterét.

Az 1989–1990-ben végbement rendszerváltozás megváltoztatta a magyar külpolitikai döntéshozatalt és a külügyi igazgatást: átalakult a minisztérium belső szerkezete, és demokratikus legitimitást kapott a külpolitika.

Láthattuk, hogy a történelem során rögzös és idegen befolyástól sem mentes környezet alakította, formálta külpolitikánkat s a külügyi igazgatás létrejöttét. A rendszerváltástól napjainkig terjedő időszakban tovább fejlődött, finomodott és egyre szerteágazóbb lett a szervezet.

A külügy mint szervezetrendszer kialakulásának bemutatása után a következőkben a külügyi stratégiák és irányvonalak kulturális diplomáciára vonatkozó részeit vizsgáljuk meg.

2.2. Külpolitikai stratégiai irányvonalak a rendszerváltozás után

Ebben a fejezetben a rendszerváltás utáni időszak külpolitikai stratégiáiban fellelhető, elsősorban a kulturális diplomáciára vonatkozó iránymutatásokat tekintjük át, a rendelkezésre álló és hozzáférhető dokumentumok alapján.

A 2008-ban megjelent „Magyarország Külkapcsolati Stratégiája” című dokumentum kiemeli, hogy a rendszerváltozás óta eltelt időszak jelentős változásokat hozott Magyarországra és környezetében és erőteljesen változott a magyarok helye a világban. Az országokat átszövő kapcsolatrendszer, a globalizáció számtalan lehetőséget kínál egy felkészült nemzetnek önmaga kiteljesítésére, mely szükségessé teszi az akkor megfogalmazott hármast – integrációs, szomszédkapcsolati és nemzetpolitikai – prioritásrendszer újragondolását, kiegészítését.

A globális világban a hazai körülményeket is nagyrészt ezek a külső hatások, nemzetközi folyamatok alakítják. Ezért a külkapcsolatokra vonatkozó döntések nagyban hozzájárulnak az ország, a nemzet biztonsága, gyarapodása feltételeinek biztosításához. A tanulmány a külpolitika feladatát úgy határozza meg, hogy szolgálja a nemzeti érzést a világpolgár nyitottságával ötvöző, korszerű magyar azonosságtudat erősítését, segítse a válaszadást a globalizáció megkerülhetetlen kihívásaira, a társadalmi-gazdasági modernizációs kényszerekre, s hozzá kell járulnia az ország versenyképességének erősítéséhez, kiaknázva az integrációból és általában a nemzetközi kapcsolatrendszerből adódó lehetőségeket (vö: Magyarország Külkapcsolati Stratégiája 2008: 2–3).

A rendszerváltozás után 18 évvel már hazánkban is érződött a globalizáció hatása, melyben az akkor megfogalmazott stratégia egyszerre látott esélyt és kihívást. A globalizáció nyomán soha nem tapasztalt együttműködés, ugyanakkor kölcsönös függőség alakult ki az államok, régiók között, mely az élet minden területén szinte egyidejűleg fejtette és fejteti ki napjainkban is hatását. A stratégia szerint mindez pozitívan hat a világ fejlődésére, de elkerülhetlenné teszi a technológiai, gazdasági és társadalmi fejlődés vívmányainak megosztását, csökkenti a politikai határok jelentőségét és kitágítja a kulturális teret.

Már itt is megjelenik a gondolat, hogy a kultúrák, gazdaságok és társadalmak mindennek következtében erős hatást gyakorolnak egymásra. A diplomáciai eszközrendszer bővülésével, a döntési folyamatok társadalmiasításával, a médianyilvánosság robbanásszerű növekedésével a kultúra egyre erőteljesebben hat a külkapcsolatok alakulására is. Az új világ innovatív tényezőinek saját identitásuk, értékeik, kultúrájuk megtartása mellett képesnek kell lenniük az egyetemes értékek befogadására és kiegészítésére egyedi, nemzeti és regionális identitáson alapuló elemekkel.

Cselekvési stratégiaként kijelölik a kapcsolatok és együttműködések ápolását a legfontosabb gazdasági, kulturális és civilkapcsolati partnerországokkal. A tanulmány szerzői megfogalmazták azt is, hogy *az országról alkotott képet minden egyes polgára saját magatartásával, tevékenységével alakítja*, ezért a kulturális külpolitika feladata egy korszerű és hiteles Magyarország- és magyarsággép megjelenítése is. Vagyis a stratégia a magyar kulturális intézetek külföldi hálózatára és az oktatási kulturális szakdiplomataikra mint a külkapcsolati tevékenység a kulturális kapcsolatainak intézményeire tekint.⁵⁴

A következő fellelhető stratégia 2011-ben készült és a „Magyar külpolitika az uniós elnökség után” címet viseli. Ebben értékelvű külpolitikát hirdetnek, mely értékek alapját azoknak a szervezeteknek alapító dokumentumai képezik, amelyeknek Magyarország is tagja. Ezek mellett nemzeti értékeinkre is felhívja a figyelmet, melyek például a megkülönböztetett felelősség a magyar gazdaság fejlődéséért, *a magyar kultúráért*, a magyarországi nemzetiségek kultúrájáért, illetve Magyarország környezeti állapotáért.

A tanulmány ágazati szemléletben tárgyalja a kulturális diplomáciát, a társadalmi és vallásdiplomácia mellett. Megállapítja, hogy *a külföldi társadalmakkal folytatott párbeszéd egyik legfontosabb csatornája a kulturális teljesítmények közvetítése*, illetve a kulturális értékek iránti érdeklődés biztosítja. Amellett, hogy hazánk kulturális és társadalmi diplomáciáját a világ számos városában magyar intézet segíti, s kimondja, hogy minden

⁵⁴ vö: Magyarország Külkapcsolati Stratégiája 2008.

diplomátának kultúrdiplomáciai munkát is kell végeznie. Iránymutatásként megfogalmazza, hogy a nemzetközi életben hazánkról alkotott képnek fontos részét kell képeznie a kulturális, tudományos és sportteljesítményeink, érdeklődésünk partnereink teljesítményei iránt és nyitottságunk a velük történő együttműködésre. Érdekes, hogy a tanulmány külön is utal a nemzetközileg is meghatározó történelmi múltunkra: 1848, 1956 és 1989 öröksége, szabadságharcaink hagyománya a nemzetközi közvélemény szemében minden szabadságszerető néppel összeköt bennünket.

„Magyarország történelmi múltja és földrajzi helyzete lehetővé teszi, hogy kulturális diplomáciájának arcélét meghatározza a Nyugat és Kelet értékeinek mindkét irányban való közvetítése.” (Magyar külpolitika az uniós elnökség után 2011: 17) Érdekes, hogy a dokumentum azt is deklarálta, hogy az EU elnökség egyik profilját is adó „kulturális sokszínűség” gondolatát nemcsak uniós szinten, hanem az egész külpolitika egyik vezérelvéként szeretnék folytatni, mert globális összefüggésben hozzájárulást jelenthet a civilizációk párbeszédének folyamatához.⁵⁵

2.3. Miniszteri iránymutatások 2014-től

A 2011-es dokumentum után vagy nem készült, vagy nem nyilvánosan hozzáférhető összegző stratégia és külpolitikai iránymutatás, pedig a Külügyminisztérium 2014-es átszervezése és feladatbővülése igencsak indokoltá tenné egy ilyen stratégia közzétételét. Ezért a továbbiakban a külügyet vezető miniszterek ide vonatkozó nyilatkozatait tekintjük hivatkozási alapnak és ezeket felhasználva folytatjuk a kulturális diplomáciára vonatkozó iránymutatások bemutatását.

Navracsics Tibor 2014. június 6. és szeptember 19. között vezette a Külgazdasági és Külügyminisztériumot. Ez idő alatt megteremtette egy kibővült feladatkörű intézmény alapjait, átszervezte struktúráját, deklarálta új feladatait. Irányítása alatt létrejött a Kulturális és Tudománydiplomáciáért Felelős Államtitkárság, Balatoni Mónika vezetésével. A kulturális feladatok ellátása az államtitkárságon belül a Kulturális Diplomáciáért Felelős Helyettes Államtitkársághoz tartozott.

Navracsics Tibor miniszter hivatalba lépésekor rámutatott, hogy „az új kormányzati struktúrában a korábban több kormányhivatal között megoszló külügyi, külgazdasági és kultúrdiplomáciai ügyek is a Külgazdasági és Külügyminisztériumhoz kerültek”.⁵⁶ A klasszikus diplomácia pedig, a külgazdaság és a kulturális diplomácia pilléreire támaszkodva hatékonyabban képviselheti a nemzeti érdekeket. Hozzátette a *külgazdaság*, amellyel kiegészül a minisztérium tevékenysége, az eddigiéknél is hangsúlyosabb lesz, de *nem szorítja háttérbe a klasszikus diplomáciát*, hanem segíti azt, ahogyan a kulturális diplomácia is. A helyettes államtitkár pedig arról beszélt, hogy a kultúra kiaknázatlan forrás, sajátos és nélkülözhetetlen lehetőség, harmadik pilléreként a gazdasági élet területeit is segítheti.⁵⁷

2014. szeptember 10-én Jean-Claude Juncker Navracsics Tibort oktatási, kulturális, ifjúsági és állampolgársági ügyekkel foglalkozó európai uniós biztosi posztra javasolta, ezért a miniszter visszalépett tisztségétől, helyét Szijjártó Péter vette át. Az új miniszter folytatta elődje racionalizálási tevékenységét, így a kultúráért foglalkozó terület új neve Kulturális Diplomáciáért Felelős Államtitkárság lett, és a korábban helyettes államtitkári rangra emelt kultúrdiplomácia ügye főosztályi hatáskörbe került. Szijjártó nyomatékosította a minisztérium külgazdasági feladatainak fontosságát is. Mint mondta, „a magyar külpolitikát meg kell újítani az új világtrend követelményeinek megfelelően, így a külpolitika feladatának a magyar gazdasági érdekek érvényesítésének kell lennie”.⁵⁸ Azt is hozzátette, „a *klasszikus diplomácia*

⁵⁵ vö: Magyar külpolitika az uniós elnökség után 2011.

⁵⁶ Nincs változás a magyar külpolitikában. 2014. július 17.

⁵⁷ Hatékonyabb és nyitottabb lesz a Külgazdasági és Külügyminisztérium. 2014. június 10.

⁵⁸ A külpolitika feladata a magyar gazdasági érdekek érvényesítése. 2014. szeptember 20.

nem cél, hanem eszköz, s erre építve kell Magyarország gazdasági érdekeinek érvényt szerezni a külpolitikában”.⁵⁹ Ezzel mintegy fordulat következett be, hiszen megfogalmazása szerint a külgazdasági szempontok élveznek előnyt, s a klasszikus diplomácia mindebben másodlagos, támogatói eszköztárat nyújt csupán. A kultúrdiplomáciát pedig ehhez mérten „fontos erőforrásnak” tekinti a külgazdasági érdekek érvényesítése tekintetében.

A 2018-as országgyűlési választásokat követően Szijjártó Péter maradt a külgazdasági és külügyi tárca vezetője. A kulturális diplomácia ügye viszont ismét átalakult: megszűnt a Kulturális Diplomáciáért Felelős Államtitkárság, feladatai pedig jórészt a Tájékoztatásért és Magyarország Nemzetközi Megjelenítéséért Felelős Államtitkárság Kulturális Diplomáciáért Felelős Helyettes Államtitkárságához kerültek, a Balassi Intézetek pedig – mint látni fogjuk – beolvadtak a külügyi igazgatásba.⁶⁰

2.4. A kulturális intézetek kialakulása és jelen helyzetük

Ez a fejezet a magyar közigazgatás kultúráért, illetve a kulturális diplomáciáért felelős intézményeit, valamint az azokat érintő szervezeti változásokat vizsgálja, Stork Fanni: A fejlődő magyar kulturális diplomácia irányvonalai és intézményi háttere című tanulmánya ide vonatkozó részei alapján. Azokat az állami szerveket vizsgáljuk, amelyek a mindenkori kormányzat közvetlen irányítása alatt állnak, így a kultúra területét érintő minisztériumok, valamint a Balassi Intézet.

Fontos megjegyezni, hogy azon országokban, ahol nem működik magyar intézet, a kulturális diplomáciai feladatokat az adott nagykövetség vagy konzulátus kulturális attaséja végzi. Mivel azonban ők többnyire egyedül dolgoznak, így természetesen kevesebb feladatot tudnak ellátni, mint egy teljes, több munkatárssal működő, kifejezetten erre a célra létrehozott intézmény.

A kulturális reprezentáció, a kultúra útján történő nemzetközi kommunikáció, a hazai művelődés hozzáférhetőségének megkönnyítése, valamint a diaszpórával való kapcsolattartás mind olyan cselekvési területek, melyekre a globalizálódó világban egyre nagyobb az igény. A Balassi Intézet megalakulásakor cél volt, hogy ezekre a tevékenységekre összpontosítva segítse a mindenkori kormányzat ezen szándékát hazánkban és külföldön egyaránt.

Az intézet 2007-ben jött létre, a hungarológára és a magyar nyelvoktatásra építő, nagy hagyományú Balassi Bálint Magyar Kulturális Intézet, a külhoni magyar fiatalok támogatására specializálódott Márton Áron Szakkollégium (MÁSZ), valamint a kifejezetten a külföldi magyar intézetek irányításáért felelős Külföldi Magyar Kulturális Intézetek Igazgatóságának jogutódaként. Az így megalakult Balassi Intézet az Oktatási és Kulturális Minisztérium felügyelete alá tartozott, s 2015-re már 23 külföldi magyar kulturális intézet menedzsmentjét látta el. Széleskörű oktatási programjával elősegítette a magyar nyelv tanulását és tanítását, irányította külföldön működő lektori és vendégoktatói hálózatot, kiadói tevékenységet folytatott, szakkollégiumot tartott fenn, és ösztöndíj-lehetőségekkel támogatta a külföldről érkező fiatalok magyarországi tanulmányait, nyilvános szakkönyvtárat működtetett, valamint a nemzeti évfordulókkal kapcsolatos programok szervezéséért felelt (vö: Stork 2016: 15).

A Balassi Intézet működési szabályzata feladatként országpromóciós tevékenység ellátását, a magyarságkép fogadó országbeli alakulásának nyomon követését, rendezvények szervezését, könyvtári, valamint információs szolgálat működtetését, tanfolyamok szervezését, a fogadó országban működő magyar külképviseletekkel, valamint a fogadó ország hatóságaival és intézményeivel való együttműködést, illetve állam- és kormányközi kulturális, valamint oktatási és tudományos egyezmények előkészítésében és végrehajtásában való részvételt ír elő

⁵⁹ uitt.

⁶⁰ vö: Két helyen változtat a külügyminiszter. 2018. május 16.

a külföldi magyar intézetek számára. A Collegium Hungaricum intézetek feladatköre a felsorolt tevékenységek mellett megtartotta eredeti funkcióját is: a magyar ösztöndíjasok támogatását.⁶¹

A 2010-es kormányváltást követően az országkép megjelenésére irányuló stratégia megtervezésének és kialakításának feladata, valamint az országmárkaképet alakító intézmények működésével kapcsolatos koordinációs tevékenység a kormányzati kommunikáció része lett, mely az akkor létrehozott Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (KIM) Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága hatáskörébe tartozott. Mivel ebben az időszakban ezt a feladatkört a külföldi magyar intézeteket működtető, s ezzel kulturális diplomáciai tevékenységet is ellátó Balassi Intézet látta el, ezért a KIM irányítása és pénzügyi fejezete alá került.⁶²

A 2014-es választásokat követően, bár a kormánypárt maradt, a kormányzat és egyes minisztériumok szerkezete mégis jelentősen átalakult. Ennek eredményeképp a KIM-ből (ismét) Igazságügyi Minisztérium lett, s a Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság kulturális diplomáciai feladatai átkerültek a – szintén újonnan átalakult – Külgazdasági és Külügyminisztérium (KKM) Kulturális és Tudománydiplomáciáért Felelős Államtitkárságához. Az átalakítások keretében a kultúra külföldi képviselőtéért is felelős Balassi Intézet a megszűnő KIM-től a KKM vezetése alá került, s annak háttérintézménye lett.

A Balassi Intézet szakmai felügyelete előbb a Kulturális Diplomáciáért Felelős helyettes államtitkárhoz, később pedig a Kulturális Diplomáciai Főosztály vezetőjéhez tartozott. Innentől fogva a KKM-ben határozták meg a Balassi Intézet irányítást és szakmai koncepciójának kidolgozását, a külképviseletek kultúrdiplomáciai vonatkozású szakmai irányítását, a kulturális diplomácia külügyi irányelveinek kidolgozását, az interkulturális párbeszéddel kapcsolatos feladatok ellátását, illetve az országkép-stratégia kialakítását és azok megvalósításának irányítását, valamint a szakdiplomata kiválasztásában, felkészítésében és irányításában való részvételt.⁶³

2016 januárjától ismét egy fokozatos változás vette kezdetét, melynek keretében a magyar kulturális intézetek további integrációjára került sor a Külgazdasági és Külügyminisztériumba.⁶⁴

Ennek megfelelően a KKM jelenlegi szabályzata alapján a külföldi magyar intézet már nem háttérintézményként, hanem a külképviselet szervezetrendszerébe ágyazottan működik. Tevékenységét diplomáciai vagy hivatásos konzuli ranggal rendelkező kulturális tanácsos, más néven intézetvezető vezeti, aki a külképviselet tartós külszolgálatra kihelyezett diplomáciai vagy hivatásos konzuli személyzetének tagja. Az intézetvezetőt a Tájékoztatásért és Magyarország Nemzetközi Megjelenítéséért Felelős államtitkár – az emberi erőforrások miniszterének egyetértésével – nevezi ki. A külföldi magyar intézet szakmai tevékenységének irányítását a tájékoztatásért és Magyarország Nemzetközi Megjelenítéséért Felelős államtitkár a Kulturális Diplomáciáért Felelős Helyettes államtitkáron keresztül, annak felügyeletével, a külföldi magyar intézet vezetője útján gyakorolja. Az intézetvezető felelős továbbra is a rendelkezésére bocsátott szakmai programkeret felhasználásáért, a keret terhére megvalósított szakmai programokért, valamint a szakmai kerettel történő átlátható és felelősségteljes gazdálkodásért, az elkülönített nyilvántartások vezetéséért az adott állomáshelyen, de szorosan együttműködve a külképviselet gazdasági osztályával, gazdasági vezetőjével, illetve gazdasági felelősével.

⁶¹ vö: Balassi Intézet Szervezeti és Működési Szabályzata. II. fejezet. 2008. december 23.

⁶² vö: Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, Szervezeti és Működési Szabályzat. 2014. május 6.

⁶³ vö: Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata 2014. augusztus. valamint 2014. október

⁶⁴ vö: 309/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a Balassi Intézet létrehozásáról

Tevékenységük szakmai irányítását a Kulturális Diplomáciáért Felelős Helyettes államtitkár irányítása alatt álló Külföldi Magyar Intézetek Főosztály látja el. Az ő illetékességükbe tartoznak a Bécs, Belgrád, Berlin, Brüsszel, Bukarest, Delhi, Helsinki, Isztambul, Kairó, London, Ljubljana, Moszkva, New York, Párizs, Peking, Pozsony, Prága, Róma, Stuttgart, Szófia, Szöul, Tallinn, Tokió, Zágráb és Varsó külképviseleteken, valamint Sepsiszentgyörgyön működő a külföldi magyar kulturális intézetek, illetve az Amman, Baku, Kijev, Madrid, Sanghaj, Sao Paulo és Tel-Aviv külképviseleteken működő oktatási és kulturális feladatot ellátó diplomaták.⁶⁵

3. Összegzés

Bemutattuk tehát a külügyi igazgatás kialakulását, összegeztük a főbb stratégiai irányvonalakat és megtárgyaltuk a kulturális diplomácia intézményének átalakulását.

Kezdeti feltételezésünk, miszerint a kulturális diplomácia egyre nagyobb szerepet kapott a klasszikus diplomáciai eszközrendszerben az elmúlt néhány évben, egyfelől beigazolódni látszik. Ezt bizonyítja az is, hogy a kulturális intézetek száma folyamatosan növekszik. Láthattuk ugyanakkor azt, a kulturális diplomácia napjainkra jellemző folyamatot, melyben a korábban önállóan működő Balassi Intézetek teljesen beolvadtak a külügyi igazgatás rendszerébe, új nevet (Külföldi Magyar Intézetek), és nemsokára⁶⁶ új arculatot is kapnak. Ennek következményeként pedig gazdasági függőségbe kerültek a minisztériumtól, míg a szakmai irányítás, központi támogatás főosztályi szintre zsugorodott, ami csökkent kapacitásokat is jelent. Mindezek ismerete kissé árnyaltabb perspektívába helyezi a kulturális diplomácia növekvő jelentőségére vonatkozó kezdeti állítást.

4. Kitekintés

További tanulmány alapját képezheti egyrészt a külföldi kulturális intézmények működésének behatóbb vizsgálata, elemzése, illetve az, hogy e szervezeti keretek között hogyan reprezentálják a magyar kultúrát az intézetek vezetői és más, kulturális diplomáciával foglalkozó diplomaták.

Emellett pedig érdemes részletesebben is foglalkozni azokkal a közigazgatási ágakkal, szervezetekkel és intézményekkel is, melyek szintén kulturális diplomáciával foglalkoznak. Ide tartozik a hamarosan a Nemzeti Közszoigalati Egyetemen megalakuló⁶⁷ Magyar Diplomáciai Akadémia, a nemzetpolitikai célkitűzések, valamint a tudománydiplomácia területe is.

Irodalom

- Bába I. 2016. A jelenlegi magyar külügyi igazgatás. In: Bába I.–Baller B.–Halász I.–Tóth N. (szerk.): *A magyar külügyi igazgatás alapjai*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 99–113.
- Halász I.–Tóth N. 2016. A külügyi igazgatás története és egyes meghatározó modelljei. In: Bába I.–Baller B.–Halász I.–Tóth N. (szerk.): *A magyar külügyi igazgatás alapjai*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 29–84.

Internetes dokumentum:

309/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a Balassi Intézet létrehozásáról.

http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=104903.317353 (Letöltve: 2020.01.08.)

⁶⁵vö: Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata 2019. március

⁶⁶Pályázati felhívás a Külgazdasági és Külügyminisztérium külföldi magyar intézetek logójának megtervezésére. 2019. június 13.

⁶⁷ Létrejött a Magyar Diplomáciai Akadémia a Nemzeti Közszoigalati Egyetemen. 2019. október 16.

- A külpolitika feladata a magyar gazdasági érdekek érvényesítése.* 2014. szeptember 20. Forrás: Külgazdasági és Külügyminisztérium.
<https://www.kormany.hu/hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/a-kulpolitika-feladata-a-magyar-gaszdasagi-erdekek-ervenyesitese>
(Letöltve: 2020.01.13.)
- A külpolitika feladata hazánk gazdasági érdekeinek az érvényesítése.* 2014. október 1. Forrás: Külgazdasági és Külügyminisztérium.
<https://www.kormany.hu/hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/vegleg-es-visszafordithatatlanul-lerakjuk-az-uj-magyar-kulpolitika-alapjait>
(Letöltve: 2020.01.13.)
- A kulturális együttműködés kiváló háttérrel a kapcsolatok fejlesztéséhez.* 2019. december 6. Forrás: Külgazdasági és Külügyminisztérium.
<https://www.kormany.hu/hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/a-kulturalis-egyuttmukodes-kivalo-hatorszag-a-kapcsolatok-fejlesztesehez>
(Letöltve: 2020.01.13.)
- Balassi Intézet Szervezeti és Működési Szabályzata.* II. fejezet. 2008. december 23.
http://www.nefmi.gov.hu/letolt/minisz/alapito_okirat/szmsz_balassi.pdf
(Letöltve: 2020.01.08.)
- Hatékonyabb és nyitottabb lesz a Külgazdasági és Külügyminisztérium.* 2014. június 10. Forrás: Külgazdasági és Külügyminisztérium.
<https://www.kormany.hu/hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/hatekonyabb-es-nyitottabb-lesz-a-kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium> (Letöltve: 2020.01.13.)
- Két helyen változtat a külügyminiszter.* 2018. május 16. Forrás: Külgazdasági és Külügyminisztérium.
<https://www.kormany.hu/hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/ket-helyen-valtoztat-a-kulugyminiszter> (Letöltve: 2020.01.13.)
- Közgazgatási és Igazságügyi Minisztérium, Szervezeti és Működési Szabályzat.* 2014. május 6.
<https://2010-2014.kormany.hu/download/e/55/41000/KIM-SZMSZ-20140506.pdf>
(Letöltve: 2020.01.08.)
- Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata.* 2014. augusztus.
https://www.kormany.hu/download/5/bf/00000/KKM%20SZMSZ%20m%C3%A1solat_a.pdf (Letöltve: 2020.01.08.)
- Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata.* 2014. október
http://www.kormany.hu/download/2/4a/90000/141014%20KKM%20SZMSZ_.docx
(Letöltve: 2020.01.08.)
- Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata.* 2019. március
<https://www.kormany.hu/download/d/64/91000/A%20K%C3%BCIgazdas%C3%A1gi%20%C3%A9s%20K%C3%BCI%C3%BCgyminiszt%C3%A9rium%20SZMSZ-e.pdf>
(Letöltve: 2020.01.08.)
- Külpolitikánk egyedüli vezérével a magyar érdek.* 2018. május 14. (Forrás: Külgazdasági és Külügyminisztérium.
<https://www.kormany.hu/hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/kulpolitikank-egyeduli-vezerelve-a-magyar-erdek>
(Letöltve: 2020.01.13.)
- Létrejött a Magyar Diplomáciai Akadémia a Nemzeti Közszoigalati Egyetemen.* 2019. október 16. Forrás: Külgazdasági és Külügyminisztérium.
<https://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/parlamenti-allamtitkar/hir/letrejott-a-magyar-diplomaciai-akademia-a-nemzeti-kozszoigalati-egyetemen>
(Letöltve: 2020.01.13.)

- Magyar Kulturális Intézet nyílt Szöulban.* 2019. december 12. Forrás: Külgazdasági és Külügyminisztérium.
<https://www.kormany.hu/hu/kulgzdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/magyar-kulturalis-intezet-nyilt-szoulban> (Letöltve: 2020.01.13.)
- Magyar külpolitika az uniós elnökség után.* 2011. Forrás: Külügyminisztérium.
https://2010-2014.kormany.hu/download/a/cb/60000/kulpolitikai_strategia_20111219.pdf (Letöltve: 2020.01.08)
- Magyarország Küllapcsolati Stratégiája.* 2008. Forrás: Külügyminisztérium.
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKWjwjp_WSxvjlAhVmkosKHelpAe0QFjABegQIBBAC&url=https%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fmigrant-integration%2F%3Faction%3Dmedia.download%26uuid%3D29F08F0E-F497-1787-DEDA8665583F5806&usg=AOvVaw0VB7Q9FHkqDYR2w5g69_zR
(Letöltve: 2020.01.08.)
- Nincs változás a magyar külpolitikában.* 2014. július 17. Forrás: Külgazdasági és Külügyminisztérium.
<https://www.kormany.hu/hu/kulgzdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/nincs-valtozas-a-magyar-kulpolitikaban> (Letöltve: 2020.01.13.)
- Pályázati felhívás a Külgazdasági és Külügyminisztérium külföldi magyar intézetek logójának megtervezésére.* 2019. június 13. Forrás: Külgazdasági és Külügyminisztérium.
<https://www.kormany.hu/hu/kulgzdasagi-es-kulugyminiszterium/tajekoztatasert-es-magyarorszag-nemzetkozi-megjeleneseert-felelos-allamtitkar/hirek/palyazati-felhivas-a-kulgzdasagi-es-kulugyminiszterium-kulfoldi-magyar-intezetek-logojanak-megtervezesere> (Letöltve: 2020.01.13.)
- Stork F. *A fejlődő magyar kulturális diplomácia irányvonalai és intézményi háttere.* 2016. szeptember 4. http://www.grotius.hu/doc/pub/BVSUWQ/storkf_kultdiplo.pdf
(Letöltve: 2020.01.13.)